

УДК 378.147=111

Биконя О. П.

ORCID 0000-0002-8865-8792

Доктор педагогічних наук, доцент
професор кафедри іноземних мов,
Академія державної пенітенціарної служби
(Чернігів, Україна) E-mail: oksanabikonnya@ukr.net

ДАЛЬТОН-ПЛАН У НАВЧАННІ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ

Метою статті є обґрунтування особливостей навчання майбутніх юристів англійської мови професійного спрямування на засадах Дальтон-плану.

Методологія. Висвітлення теоретичних положень передбачає ретроспективний аналіз досліджень щодо організації навчання англійської мови на засадах Дальтон-плану, визначення мети, принципів та завдань Дальтон-плану в ракурсі навчання майбутніх юристів англійської мови. Дослідження базується на положеннях педагогіки, психології та методики навчання іноземних мов. Для реалізації поставленої мети в рамках статті здійснюється аналіз вітчизняних та іноземних психологічних, педагогічних і методичних літературних джерел із проблеми дослідження, аналіз освітніх документів і методична інтерпретація Дальтон-плану в навчанні англійської мови майбутніх юристів.

Наукова новизна. У статті подальшого розвитку набули положення про використання Дальтон-плану в навчально-виховному процесі, принципи та завдання Дальтон-плану під час організації навчання англійської мови майбутніх фахівців спеціальностей «Право» та «Правоохоронна діяльність»; принципи підходу Дальтон-плану, а саме: принцип повної свободи дій / свободи вибору; принцип самостійності студентів / курсантів та принцип співпраці. У контексті дослідження було визначено трактування Дальтон-плану, його мету та завдання.

Висновки. Дальтон-план у навчанні англійської мови сприяє створенню психолого-педагогічних умов для максимального розвитку кожного курсанта та студента, розвитку їхньої творчої самостійності, здатності обирати траєкторію навчання та розпоряджатися наданою свободою для добору оптимальних способів оволодіння англомовною комунікативною компетентністю, сприянню співпраці майбутніх юристів з викладачами та іншими студентами / курсантами, що є необхідною умовою їхньої успішної навчальної діяльності.

Ключові слова: Дальтон-план, майбутні юристи, англійська мова професійного спрямування.

Постановка проблеми. Актуальність роботи. Згідно з Цілями сталого розвитку 4 «Якісна освіта» охоплює два основні напрями – забезпечення всебічної та якісної освіти і заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх [6]. В умовах розгортання в Україні пандемії Covid-19 необхідно розвивати нові форми, методи та підходи для забезпечення процесу дистанційного навчання у закладах вищої освіти.

Останніми роками освітня система України стикається з кардинальними змінами, які спрямовані на реалізацію широкомасштабних реформ у професійній галузі навчання. Основними функціями вищої освітньої системи є пристосування до потреб та очікувань особистості студента як суб'єкта навчальної діяльності.

Для повного усвідомлення цілей і завдань сучасного суспільства, ефективне функціонування юриста на ринку праці вимагає пошуку ефективних технологій викладання англійської мови. Дослідження показує, що навчання майбутніх юристів англійської мови ґрунтується на таких підходах, як: диференціальний, синергетичний, аксіологічний, когнітивний, комунікативний, контекстуальний, професійно-орієнтований, системний, компетентнісний, рефлексивний, особистісно-орієнтований [7].

Результати науково-методичних досліджень доводять необхідність методологічних інновацій щодо викладання англійської мови курсантам і студентам спеціальностей «Право» та «Правоохоронна діяльність» [7].

У межах нашого дослідження ми пропонуємо навчати майбутніх юристів Академії Державної пенітенціарної служби на засадах Дальтон-плану.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Дальтон-план – це система організації навчально-виховної роботи на основі принципу індивідуального навчання, створена американським педагогом Helen Parkhurst у 1919 році у місті Дольтон у США. Дальтон-план був розроблений для сприяння самоорганізованого навчання в групі [3–4; 10]. Його метою було визначити чіткі цілі навчання та мотивувати тих, хто навчається, дозволити їм активно занурюватися в тему та проблему. Під час застосування цього підходу передбачалося, що викладачі передають ініціативу в отриманні знань учням, вихованці працюють самостійно без керівництва викладачів тощо.

У 20-х роках ХХ ст. Дальтон-план вже широко був запроваджений не тільки в США, але й в Австралії, Великій Британії, Німеччині, Нідерландах, Радянському Союзі, Індії, Китаї та Японії.

З цього часу здійснюється аналіз та пошук нових якісних активних методів навчання, які спрямовані на активне, творче і свідоме опанування знаннями та навичками. В останні роки спостерігається поживлення міжнародного інтересу до цього підходу до навчання. Створюються освітні заклади в таких країнах, як: Велика Британія, Німеччина, Чехія, Китай, Південна Корея, Індія, Польща, Росія, Нідерланди, Бельгія та Словаччина.

Дослідження науковців (Parkhurst H. (1919-1923), Мерзон І. (1925), Іванаївський І. (1925), Дернова О. А. (1926), Сімонов І. С. (1926), Semel S. F. (1992), Konrad K., Traub S. (1999), Сірополко С. (2001), Конишева А. В. (2007), Yekelchuk S. (2007), Березівська Л. (2011), Зарівна О.Т. (2012), Van der Ploeg P. (2013-2014), Weichhart G. (2014), Sorokin A., Elena S. (2016), Weichhart G., Stary C., Appel M. (2018), Воробйова Л. (2019) та ін.) показують, що педагогічна цінність Дальтон-плану полягає у навчанні вихованців самостійності та автономності, колективізму та індивідуалізму, ініціативності, сприянні у них розвитку рефлексії, плануванні траєкторії самостійної позааудиторної роботи та досягненні поставлених цілей.

Згідно з дослідженням Воробйової Л., існує подальша можливість впровадження Дальтон-плану як нової альтернативної форми навчання в систему сучасної освіти України [1]. Вчена вважає, що для успішного викладання навчальної дисципліни необхідно використовувати Дальтон-план, оскільки саме він сприяє вихованню «ініціативи, самостійності, вміння планувати роботу за своїми власними темпами, відповідальності, зосередженості та наполегливості у досягненні поставленої мети» [1].

Хоч Дальтон-план виявився не особливо оригінальним [11, 314], але він знайшов широке використання в освіті [1–5; 8–10].

Можливості досвіду застосування Дальтон-плану розглянемо у світлі навчання майбутніх юристів англійської мови в Академії Державної пенітенціарної служби. На нашу думку, це сприятиме ефективному навчанню іноземної мови у немовному закладі вищої освіти.

Метою статті є обґрунтування особливостей навчання майбутніх юристів англійської мови на засадах Дальтон-плану.

Методологія. Висвітлення теоретичних положень передбачають ретроспективний аналіз досліджень щодо організації навчання англійської мови на засадах Дальтон-плану, визначення мети, принципів і завдань Дальтон-плану у ракурсі навчання майбутніх юристів англійської мови. Дослідження базується на положеннях педагогіки, психології та методики навчання іноземних мов. Для реалізації поставленої мети в межах статті здійснюється аналіз вітчизняних та іноземних психологічних, педагогічних і методичних літературних джерел із проблеми дослідження, аналіз освітніх документів та методична інтерпретація Дальтон-плану в навчанні майбутніх юристів англійської мови [1–6; 8–12].

Наукова новизна здобутих результатів: подальшого розвитку набули положення про використання Дальтон-плану у навчально-виховному процесі, принципи та завдання Дальтон-плану під час організації навчання англійської мови майбутніх фахівців спеціальностей «Право» та «Правоохоронна діяльність».

Результати дослідження. У дидактичній та методичній літературі Дальтон-план розглядається як метод навчально-виховної діяльності, педагогічна технологія вищої школи, інтегративна технологія педагогічної підтримки, система організації навчально-виховної роботи в школі, заснована на принципі індивідуального навчання, форма організації навчально-пізнавальної та виховної діяльності як засіб залучення тих, хто навчається, до самостійної пізнавальної діяльності [1–5; 8–12].

Згідно з дослідженнями науковців, Дальтон-план базується на таких принципах, як: *повна свобода дій / свобода вибору; самостійність учнів та співпраця* [1–3; 10–12].

Розглянемо ці принципи в ракурсі нашого дослідження.

Повна свобода дій / свобода вибору. Під час навчання англійської мови реалізація цього принципу проходить таким чином. Викладач визначає мету і завдання, даючи курсантам і студентам відносну свободу щодо добору шляхів, у тому числі із запропонованих, ходу виконання завдання, та контролює його результат. Студенти та курсанти Академії Державної пенітенціарної служби за допомогою викладача обирають оптимальні способи формування англомовних компетентностей.

Курсанти / студенти вчать користуватися наданою свободою та несуть відповідальність за свої дії. Результатом є висока мотивація студентів і курсантів до вивчення англійської мови професійного спрямування. Зауважимо, що викладач не тільки навчає, керує, контролює курсантів і студентів, але й надає їм свободу дій.

Таким чином, принцип повної свободи дій / свободи вибору під час організації навчання майбутніх юристів англійської мови на засадах Дальтон-плану передбачає дотримання таких умов:

1) врахування ступеня розвитку курсанта / студента як суб'єкта управління своєю навчально-виховною діяльністю і визначення міри втручання викладача в цю роботу;

2) забезпечення курсантів / студентів можливістю добору власних цілей та їх реалізації у процесі навчання англійської мови;

3) розвиток у процесі навчання мотивації курсантів / студентів до оволодіння англійською комунікативною компетентністю, завдяки наданню їм свободи у доборі завдань, форм роботи, способів виконання завдань;

4) формування власного індивідуального стилю, свободи добору темпу та умов виконання завдань, сприяння в оволодінні студентами найбільш економними та ефективними прийомами вивчення англійської мови під час навчання курсантів і студентів у Академії.

Самостійність студентів та курсантів. Самостійність роботи курсантів / студентів має бути побудована на єдиній методологічній основі. Самостійність у навчальній діяльності зумовлена навчальними планами у закладі вищої освіти, в яких є поділ навчальних годин на аудиторну та самостійну роботу, що включає самостійну позааудиторну роботу курсантів / студентів.

Самостійність у навчанні англійської мови передбачає оволодіння вміннями, навичками, здатністю осмислювати значення та мету своєї роботи, організацію особистої самоосвіти кожного курсанта / студента, розумову активність, здібність до творчості та продуктивності, в тому числі використовувати новітні мультимедійні технології для вирішення поставлених завдань. Керування навчальною діяльністю майбутніх юристів здійснюється через навчальні матеріали та має опосередкований характер.

Під час навчання англійської мови необхідно враховувати цілі та зміст роботи, рівні самостійності курсантів / студентів, організаційно-методичне забезпечення та форми контролю (контроль з боку викладача та самоконтроль).

Принцип співпраці у навчанні англійської мови майбутніх юристів реалізується у вигляді групової, парної та фронтальної навчальної діяльності, в основу якої покладено партнерський тип взаємодії викладача та курсанта / студента. Ця навчально-пізнавальна діяльність характеризується більшою активністю протікання пізнавальних процесів і є засобом підвищення результативності навчання і підготовки курсантів / студентів до самоосвіти, навчає співпрацювати в групі / взводі тощо. Курсанти / студенти вчать приймати спільні рішення, довіряти один одному, вирішувати конфлікти, відчувати свою відповідальність за виконання завдання під час навчання англійської мови. Викладач має забезпечувати керівництво навчально-пізнавальною діяльністю. Ця діяльність повинна бути *спільно-розподіленою* в аудиторному та позааудиторному самостійному навчанні, оскільки здійснюється співпраця між викладачем, який виступає в ролі консультанта-координатора, і курсантом / студентом, який засвоює навчальний матеріал з англійської мови. Під час такого навчання здійснюється контроль з боку викладача та взаємоконтроль.

Отже, Дальтон-план – це, передусім, *технологія навчання*, яка дозволяє забезпечити:

– поєднання функцій суб'єкта і об'єкта навчання з метою розвитку у курсантів і студентів навичок самоуправління своєю навчальною діяльністю;

– врахування етапу навчання англійської мови; чітко окреслений обсяг знань, навичок і вмінь, які характеризують відповідний рівень сформованості англійських компетентностей;

– методично грамотну побудову навчального процесу з використанням новітніх засобів навчання, передусім, мультимедійних;

– наявність відповідних навчальних матеріалів з використанням відеофонограми та фонограми, здатних забезпечити досягнення поставлених цілей у навчанні англійської мови;

– реалізацію вимоги розвивати самостійність курсантів / студентів та їхні пізнавальні потреби;

– спільно-розподілену роботу курсантів / студентів;

– здійснення контролю з боку викладача / взаємоконтроль та самоконтроль.

Метою Дальтон-плану є навчити майбутніх юристів самостійно здобувати знання, формувати англійські навички та вміння, бути здатними спілкуватися усно та письмово англійською мовою за допомогою *Дальтон завдань*.

Завдання повинні мати творчий характер і бути спрямовані на вирішення різноманітних проблемних ситуацій. Самі завдання, згідно з З. Н. Курлянд, формуються на рівневій основі, обов'язково трансформуються в проблемну задачу, яка з одного боку, пов'язана з навчальною програмою, а з іншого, може виходити за межі навчальної програми [5]. Методичні матеріали для навчання курсантів / студентів повинні передбачати можливість проведення ними взаємо- та

самоконтролю за рівнем розуміння і засвоєння навчального матеріалу. Широке застосування різнорівневих професійно орієнтованих завдань для навчання англійської мови повинно проходити з наступним аналізом результатів їх виконання.

На кожному етапі навчання тематика завдань повинна повторюватися на новому рівні, ускладнюючись шляхом включення проблем, актуальних для майбутніх юристів, і потреба у спілкуванні має виникати за умови створення певної мовленнєвої ситуації. Добір комунікативних професійно орієнтованих ситуацій до змісту навчання англійської мови раціонально проводити з урахуванням такого ціннісного компонента ситуації, як проблемність, що має мовленнєвий та професійний характер. Таким чином, запропоновані ситуації повинні мати *проблемний* характер.

У ракурсі нашого дослідження проблемні ситуації бажано створювати через моделювання ситуацій англійськомовного професійного спілкування, які викликають у курсантів і студентів жвавий інтерес до майбутньої професії й до вивчення англійської мови, зокрема, щоб курсант і студент були спроможні активізувати свої творчі здібності, мобілізувати увагу, пам'ять під впливом емоційного сприйняття подій. За допомогою таких завдань здійснюється поступовий перехід від використання навчальних ситуацій професійного спілкування до реальних чи поєднання навчальної та реальної ситуацій. Реальні ситуації спілкування забезпечуються за допомогою мультимедійних засобів тощо. Використання реальних ситуацій професійного спілкування сприятиме підвищенню мотивації та інтересу до вивчення англійської мови.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Таким чином, Дальтон-план у навчанні англійської мови професійного спрямування сприяє створенню психолого-педагогічних умов для максимального розвитку кожного курсанта та студента, розвитку їхньої творчої самостійності, здатності обирати траєкторію навчання та розпоряджатися наданою свободою для добору оптимальних способів оволодіння англійськомовною комунікативною компетентністю, сприяє співпраці майбутніх юристів з викладачами та іншими студентами / курсантами, що є необхідною умовою їхньої успішної навчальної діяльності.

Перспективним напрямом подальших досліджень є розробка моделі навчання та системи вправ і завдань для формування у майбутніх юристів англійськомовної комунікативної компетентності з використанням мультимедійних технологій.

References

1. Воробйова Л. Дальтон-план як система організації навчання у контексті вітчизняного освітньо-педагогічного дискурсу початку ХХ століття. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2019. Вип. 1. С. 23–28.
Vorobiova, L. (2019). Dalton-plan yak systema orhanizatsii navchannia u konteksti vitchyznianoho osvitno-pedahohichnoho dyskursu pochatku KhKh stolittia [Dalton Plan as the System of Organizing Teaching in the Context of Domestic Education-and-Pedagogic Discourse at the Beginning of the 20th Century]. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu*, 1, 23–28.
2. Зарівна О. Т. Дальтон-план у навчанні іноземної мови. URL: http://confesp.fl.kpi.ua/node/1084/zarivna_tezi_dalton-plan2012.pdf. (дата звернення: 24.10.2020).
Zarivna, O. T. (2020). Dalton-plan u navchanni inozemnoi movy [Dalton Plan in Teaching a Foreign Language]. Retrieved from http://confesp.fl.kpi.ua/node/1084/zarivna_tezi_dalton-plan2012.pdf.
3. Кonyшева А. В. Английский язык: Современные методы обучения. Минск: ТетраСистемс, 2007. 352 с.
Konyisheva, A. V. (2007). *Angliyskiy yazyk: Sovremennyye metody obucheniya* [English: Modern Methods of Teaching]. Minsk, Belarus: TetraSistems.
4. Крупская Н. К., Дюи Э. Далтонский план работы в школе. Елена Паркхерст. Воспитание при помощи Далтоновского плана. *На путях к новой школе*. 1922. № 3. С. 163–168.
Krupskaya, N. K., Dyui, E. (1922). *Daltonskiy plan raboty v shkole*. Elena Parkherst. *Vospitanie pri pomoshchi Daltonovskogo plana* [Dalton Plan of Work at School. Elena Parkherst. Dalton Plan Based Education]. *Na putyah k novoy shkole – On the Way to a New School*, 3, 163–168.
5. Курлянд З. Н. Дальтон-план – інтегративна технологія педагогічної підтримки професійного становлення майбутнього вчителя. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. 2012. № 38. С. 219–223.
Kurliand, Z. N. (2012). Dalton-plan – intehratyvna tekhnolohiia pedahohichnoi pidtrymky profesiinoho stanovlennia maibutnoho vchytelia [Dalton Plan as an Integrated Technology of Pedagogical Support for a Would-be Teacher's Professional Development]. *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho*, 38, 219–223.
6. Цілі сталого розвитку України. Добровільний національний огляд. Київ, 2020. URL: <https://mof.gov.ua/.../Цілі%20Сталого%20розвитку%20-%20Добровільний%20національний%20огляд.pdf>. (дата звернення: 24.10.2020).

- Tsili staloho rozvytku Ukrainy. Dobrovilnyi natsionalnyi ohliad [The Aims of a Sustainable Development of Ukraine. Voluntary National Review]. (2020). Retrieved from <https://mof.gov.ua/.../Tsili%20Staloho%20rozvytku%20-%20Dobrovilnyi%20natsionalnyi%20ohliad.pdf>.
7. Bykonja, O., Borysenko, I., Gruba, T., Mosenkis, Iu., Chystiak, D. (2020). Main Approaches of Business English Teaching to Future Lawyers: A Case Study of Ukrainian Higher Institutions. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*, 19, 6, 46–61.
  8. Lee, L. F. (2000). The Dalton Plan and the Loyal, Capable Intelligent Citizen. *History of Education*, 29, 2, 129–138.
  9. Sorokin, A., Elena S. (2016). Dalton-Plan in the Context of Reforms of the Training Process in Soviet Higher Education in 1920-1930s. *Anthropologist*, 23, 1/2, 120–125.
  10. Susan F. Semel. (1995). The Transformation of Progressive Practice: A Case Study of Education on the Dalton Plan. *Paedagogica Historica*, 31, 1, 181–208.
  11. Van der Ploeg, P. (2013). The Dalton Plan: Recycling in the Guise of Innovation. *Paedagogica Historica*, 49, 3, 314–329.
  12. Weichhart, G., Stary, C., Appel, M. (2018). The Digital Dalton Plan: Progressive Education as Integral Part of Web-based Learning Environments. *Knowledge Management & E-Learning*, 10, 1, 25–52.

Bykonja O.

ORCID 0000-0002-8865-8792

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Professor of Foreign Languages Department,
Academy of the State Penitentiary Service
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: oksanabikonja@ukr.net

THE DALTON PLAN IN TEACHING FUTURE LAWYERS ENGLISH FOR SPECIFIC PURPOSES

The purpose of the article is to substantiate the peculiarities of teaching future lawyers English for Specific Purposes by means of using the Dalton Plan.

Methodology. *Theoretical statements of this work involve a retrospective analysis of research on teaching English on the basis of the Dalton Plan, determining its purpose, principles and tasks while teaching future lawyers English for Specific Purposes. The study is based on pedagogy, psychology and methods of teaching foreign languages. Analyzed are domestic and foreign resources, educational documents and methodological peculiarities of teaching future lawyers English for Specific Purposes by means of using the Dalton Plan.*

Scientific novelty. *Further developed are the statements of using the Dalton Plan in the educational process when teaching English for Specific Purposes to future specialists in «Law» and «Law Enforcement». Though the Dalton Plan was not particularly original because its author recycled and reviewed different ideas, approaches, methods etc. to make up a certain educational establishment but its effectiveness is high. Its aim is to set explicit teaching goals, to motivate students and allow them to actively immerse in a situation. According to the Dalton Plan teaching must be based on the principle of complete freedom of action / freedom of choice, the principle of student's independence (his / her independent cognitive activity), and the principle of cooperation. Nowadays we supplement it by using innovative teaching aids too.*

Conclusions. *Teaching future lawyers English for Specific Purposes by means of using the Dalton Plan helps create psychological and pedagogical conditions of each cadet's and student's development, creative cadet's and students' independence, their ability to choose the ways of freedom to master English communicative competence, to promote cooperation with other students and cadets.*

Key words: *future lawyers, English for Specific Purposes, the Dalton Plan.*

Стаття надійшла до редакції 27.10.2020

Рецензент: **О. С. Третяк**, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки і методики викладання історії та суспільних дисциплін Навчально-наукового інституту історії та соціологічних дисциплін імені О. М. Лазаревського Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка